

Галицька Е. В.
Професор кафедри фінансів, НаУКМА
Донкоглова Н. А.
Методист кафедри фінансів, НаУКМА

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Створення *інформаційної бази дослідження* – один з найважливіших аспектів дослідницького процесу, що охоплює пошук, відбір, накопичення, збереження, обробку, систематизацію та узагальнення інформації. Відбуваються послідовні дії, під час яких інформація, представлена на початковому етапі в джерелах у вигляді фактів і цифр, перетворюється на інформаційну базу – основу майбутнього дослідження. Інформаційна база являє собою сукупність певним чином організовуваної, збереженої та контрольованої інформації, зафіксованої на носіях системи.

Як зазначають деякі науковці, поняття «інформаційна база» при проведенні економічних досліджень означає набір даних, систематизованих за певними ознаками, а формування інформаційної бази становить цілеспрямований добір відповідних інформативних показників – основного матеріалу для теоретичних узагальнень, аналізу, планування та прийняття оперативних і стратегічних рішень [3, с. 43].

Важливо зазначити, що створення інформаційної бази дослідження допомагає науковцю узгодити дане дослідження із загальним станом науки, порівняти отримані результати з даними інших дослідників, визначити закономірності і загальні тенденції розвитку науки, підтвердити актуальність теми і достовірність фактологічного матеріалу, а також визначити ступінь наукової новизни у вирішенні конкретної наукової проблеми.

У наукових дослідженнях соціально-економічних явищ і процесів якість наукової інформації визначається такими критеріями (табл. 1).

Система критеріїв якості інформації у процесі наукового дослідження соціально-економічних явищ має доповнюватись, оскільки кожний етап у дослідницькому процесі може включати роботу з різними інформаційними джерелами. Важливе розуміння того, що необхідно визначитись, насамперед, яка саме інформація потрібна та які потрібні джерела інформації й доступ до них.

Найважливішим етапом наукового дослідження є розробка концептуальної моделі дослідження, визначення наукової проблеми, мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження та формулювання робочої гіпотези.

Розробляються питання методології дослідження, методів і техніки для отримання достовірної та репрезентативної інформації.

Таблиця 1. Критерії якості наукової інформації (НІ)

<i>Критерії якості НІ</i>	<i>Їх характеристика</i>
Новизна	Наявність об'єктивно нових відомостей, фактів про об'єкт і предмет дослідження, нові можливості застосування відомих знань.
Актуальність	Відображення в інформації важливих сучасних питань з проблематики дослідження, потреба вирішення яких особливо важлива на даний момент часу.
Достовірність	Точність і правдивість інформації, відповідність реальним процесам і об'єктам, викладення фактів з відповідним ступенем аргументації.
Цінність	Корисність інформації, її здатність задовольнити потреби дослідника для досягнення мети дослідження.
Достатність	Передбачає повноту, об'єм інформації, яка в повній мірі показує стан справ і відповідність інформаційним потребам дослідника.
Релевантність	Відповідність тим завданням, для вирішення яких дана інформація призначена.
Вірогідність	Перевірка інформації - зовнішній і внутрішній аналіз: зовнішній – вивчення обставин її виникнення, внутрішній – вивчення її змісту.

Джерело: складено авторами на основі [1; 2]

Відбувається процес накопичення наукової інформації, її бібліографічний пошук; пошук через інформаційно-пошукові системи, бази даних, Internet. Відібрана інформація обробляється, систематизується та здійснюється бібліографічний опис. Важливо зазначити, що на стадії збору й аналізу інформації та вибору чи розробки інструментарію для дослідження доцільно ознайомитись з практичним аспектом даної проблематики, урахувати методологічні суперечності, які іноді зустрічаються в різних дослідницьких підходах.

При цьому слід керуватись такими принципами [4, с. 85-86]:

- інформаційні матеріали повинні збиратися цілеспрямовано, з урахуванням концептуальної моделі дослідження, виходячи мети і завдань дослідження;
- забезпечення відповідності складу та структури зібраних матеріалів при їх групуванні розділам відповідної наукової роботи (докторської дисертації, магістерської роботи);
- при використанні матеріалів багаторазового значення згадані матеріали зазначають у першому з названих розділів, а в інших робляться помітки про їх місце розташування;

- урахування двох стадій процесу збирання матеріалів: - накопичення матеріалу без оцінки його значення; - фільтрація, або відбір істотних, необхідних джерел і виключення зайвих чи дублюючих.

Розробляється інструментарій наукового дослідження, який потребує не тільки визначення відповідних джерел інформації, а й методичного та програмного забезпечення дослідження. На цьому етапі дослідник визначається щодо основних програмно-методологічних питань наукового дослідження, що формулюються таким чином [3, с. 15]:

- Мета —> Для чого проводиться дослідження?
- Об'єкт —> Що породжує дослідження?
- Предмет —> Що саме досліджується?
- Метод —> Як досліджується?

На етапі аналізу інформації відбувається її узагальнення, опис і пояснення наукових фактів, аналізуються емпіричні дані, результати аналізу яких є основою для наукових висновків і прийняття рішень. Всебічно вивчається конкретний об'єкт дослідження, його структура, формується система показників, відбувається обґрунтування тенденцій і закономірностей та виявлення причинно-наслідкових зв'язків, перевіряється правильність, істинність сформульованих гіпотез і тверджень.

На останньому етапі формуються наукові висновки, доводиться істинність власних суджень за допомогою аргументів, оформлюються результати наукових досліджень та обґрунтовуються можливості практичного використання очікуваних результатів.

Основними джерелами наукової та науково-технічної інформації, яка містить відомості фактичного характеру та широко використовується в дослідницькому процесі є:

- *офіційні публікації* державних органів: нормативно-правові акти, статистичні збірники, бюлетені, експрес-інформація;
- *література ділового характеру*, призначена для використання фахівцями у практичній діяльності: управлінська, фінансова, комерційна, маркетингова, статистична, правова тощо;
- *спеціальна література*: науково-технічна, технологічна, нормативна, патентна документація, каталоги, реєстри, кадастри, довідники тощо;
- *наукова і науково-технічна література* з різних галузей знань, словники, енциклопедії, бібліографічні видання;
- *первинна* облікова і технічна документація, бухгалтерська і статистична звітність;
- *бази даних* мережі Internet.

Ураховуючи власний досвід та наробки вітчизняних науковців [5, с. 194-195], визначені такі критерії формування інформаційної бази наукового дослідження:

- концептуальний аналіз проблеми може включати від 100 до 200 інформаційних джерел;
- використання сучасних наукових методів збирання, обробки, систематизації, узагальнення та аналізу опрацьованого інформаційного матеріалу;
- досконале опрацювання наукових джерел з теми дослідження у певній хронологічній послідовності за останні 1–5 років.
- при знайомленні та опрацюванні певного джерела забезпечується чітке співвіднесення мети дослідження й інформаційного матеріалу;
- формування власної концептуальної моделі дослідження з усвідомленням її специфічних відмінностей;
- творчий підхід до процесу збирання інформаційних матеріалів, критичний аналіз зібраної інформації й осмислення наукових досягнень, зроблених попередниками і сучасниками та відповідна їх інтерпретація, формування власних дослідницьких підходів.
- наполегливість та систематичність в опрацюванні джерельної бази, в пошуку та спробі вирішити наукову проблему;
- адекватність у розумінні дослідником сутності різних точок зору в процесі ознайомлення та опрацювання джерел інформації, об'єктивній їх оцінці; відомості, факти, ілюстративний матеріал використовувати тільки запозичені з першоджерел (підручника, навчального посібника, монографії або наукової статті).

Завершальним етапом формування інформаційної бази дослідження є облік опрацьованої інформації у формі створення бібліографії. Бібліографія – це перелік різних інформаційних джерел із указівкою таких даних: прізвище й ініціали автора, назва джерела, місце видання, видавництво, рік видання, обсяг джерела в сторінках.

Основні форми методики аналізу бази джерел дослідження: виписки, анотації, конспекти. Всю інформацію, набуту в процесі створення інформаційної бази, необхідно класифікувати та систематизувати. Способи систематизації даних наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Способи систематизації інформації

Способи	Сутність способів систематизації
<i>Хронологічний</i>	Систематизація інформації за історичними етапами, які характеризують рівень розвитку даної проблематики; критичний аналіз наукових джерел, методом їх порівняння між собою; встановлення етапу в історії проблеми, що досліджується, після якого в даній темі з'явилися ідеї, що змінили напрям дослідження.
<i>Тематичний</i>	Систематизація інформації за специфікою розроблюваної проблематики; аналіз наявної та доступної інформації з конкретних питань теми, що досліджується; вибіркового аналізу джерел, які представляють особливий інтерес для даної проблематики і стосуються її опосередковано (наприклад, праць класиків економічної теорії, соціології, політології чи філософії).

Джерело: складено авторами на основі [3; 4]

Таким чином, створення інформаційної бази дослідження є одним з найважливіших аспектів будь-якого дослідницького процесу, базовою основою проведення наукового дослідження, оскільки від його інформаційне забезпечення, зокрема, його складу, змісту та характеру, залежать результати дослідження. Під час її створення варто дотримуватись певних вимог щодо порядку вивчення інформаційних джерел та критеріїв формування інформаційної бази наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Гораш К. В. Складові інформаційного забезпечення науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. Електронне наукове фахове видання. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua> > ...
2. Економічні дослідження (методологія, інструментарій організація, апробація) навч. посіб. /за ред. А.А. Мазаракі. – 2-ге вид. , допов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. - 296 с.
3. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень : Навч. посіб. - К.: Центр навчальної літератури, 2004 . - 212 с.
4. Методологія економічних досліджень: підручник / Л.І. Антошкіна, Д.М. Стеченко. – К.: Знання, 2015. - 311 с.
5. Теоретико-методологічні засади наукових досліджень в галузі державного управління: монографія / за заг. ред. В. В. Корженка; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін.-т держ. упр. — Х. : ХарPI НАДУ “Магістр”, 2011. - 481с.